

Afyon Kocatepe Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi
Journal of Afyon Kocatepe University Faculty of Islamic Sciences
e-ISSN: 2667-4785
December / Aralık 2019, 2 (2): 116-143

**Ortaokul Seçmeli Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı Hedefleri Üzerine
Bir Analiz**

An Analysis on Curriculum Objectives of The Prophet's Life Course in Secondary School

Fatih Çakmak

Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi İslami İlimler Fak., Din Bilimleri Anabilim Dalı
Assistant Professor, Afyon Kocatepe University Faculty of Islamic Sciences, Department of Religious Studies.
Afyon, Turkey
fcakmak@aku.edu.tr
orcid.org/0000-0003-2811-6403

Article Information/Makale Bilgisi

Article Types/Makale Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Geliş Tarihi: 13 November / Kasım 2019

Accepted / Kabul Tarihi: 9 December / Aralık 2019

Pub Date SEason / Yayın Sezonu: Aralık / December

Volume / Cilt: 2 Issue / Sayı: 2 Pages / Sayfa: 116-143

Plagiarism/ İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Copyright © Published by Afyon Kocatepe Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi / Afyon Kocatepe University, Faculty of Islamic Sciences, Afyon, 03100 Turkey. All rights reserved.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/akid>

An Analysis On Curriculum Objectives Of The Prophet's Life Course In Secondary School

Abstract: The main purpose of religion is to give direction to human life. Religion or Islam tries to guide people to live humanly. Education also gives direction to human life. Guides people. In this sense, the main purpose of religion and education is human. to guide people and their lives. Religious education tries to guide the individual's religious behavior. In order to achieve this aim, religious education should be done within a plan and program. We call this as religious teaching. In our country, there are some courses for religious education and training of individuals. One of the most important of these is the Religious Culture and Ethics course. There are also some elective courses. One of these courses is the life of the Prophet. The subject of this course is the life of the Prophet Muhammad (saw), the last Prophet of Islam. It also reveals the example of the Prophet and how Muslims should follow the example of the prophet. This course is really very important course with this mission. In order to realize the aim of this course, the objectives of this course should be determined with high quality, and the program should be implemented with high quality. This research analyzes the achievements of the Prophet's Life course curriculum. According to the results of the study, 102 (91%) of the 112 achievements of the life of the Prophet Muhammad in secondary school were in the cognitive domain and 10 (9%) were in the affective domain. No gain was detected in the psycho-motor area. 102 cognitive field acquisitions regarding the life of the Prophet Muhammad in secondary school were evaluated in the dimension of information and cognitive process according to the renewed Bloom Taxonomy. Accordingly, in the information dimension; 41 of the gains (%40) are factual information, 42 (%41) are conceptual information, 19 (%19) are operational information dimension. Acquisition in metacognitive knowledge dimension could not be determined. When evaluated in terms of cognitive process dimension; 4 of the gains (%3,9) are in recall, 80 (78,4) are in understanding, 10 (%9,8) are in practice, 1 (%0,9) is in analysis, 6 (%5,8) are in evaluation and 1 (%0,9) is in creation. In addition, 102 cognitive field gains related to the life of the Prophet Muhammad in secondary school were examined and classified on the basis of classes. The results were evaluated and suggestions were developed within the framework of the research findings.

Keywords: Religious education, Target, Target analysis, Targets in religious education, , Prophet's life lesson objectives.

Ortaokul Seçmeli Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı Hedefleri Üzerine Bir Analiz

Öz: Dinin temel amacı insanın hayatına yön vermektir. Din ya da İslam dini insanın insanca yaşaması için ona rehberlik etmeye çalışır. Eğitim de insanın hayatına yön verir. İnsana rehberlik eder. Bu anlamda dinin de eğitimin de temel amacı insana ve yaşamına rehberlik etmektir. Din eğitimi bireyin dini davranışlarına yön vermeye çalışır. Din eğitiminin bu amacı gerçekleştirebilmesi için bir plan ve program dâhilinde yapılması gerekir. Buna da din öğretimi diyoruz. Ülkemizde bireylerin din eğitimi ve öğretimlerinin yapılabilmesi için bazı dersler vardır. Bunların başında zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi gelir. Bunun yanında seçmeli bazı dersler de

vardır. İşte bu derslerden birisi de seçmeli Peygamberimizin Hayatı dersidir. Bu ders İslam'ın son Peygamberi olan Hz. Muhammed (SAV)'in hayatını konu edinmektedir. Ayrıca Peygamberin örneğini ve Müslümanların peygamberi nasıl örnek almaları gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu ders bu görevi ile gerçekten çok önemli bir derstir. Bu dersin amacının gerçekleştirilmesi için hedeflerinin kaliteli belirlenmiş olması ve programın da kaliteli uygulanması gerekmektedir. İşte bu araştırma ortaokul Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı kazanımlarını analiz etmektedir. Araştırma sonucuna göre ortaokul Peygamberimizin Hayatı dersine ait 112 kazanımın 102'si (%91) bilişsel alanda 10'u (%9) duyuşsal alandadır. Psiko-motor alanda kazanım tespit edilmemiştir. Ortaokul Peygamberimizin Hayatı dersine dair 102 adet bilişsel alan kazanımı yenilenmiş Bloom Taksonomisine göre bilgi ve bilişsel süreç boyutunda değerlendirilmiştir. Buna göre bilgi boyutunda; kazanımların %40' olan 41'i olgusal bilgi, %41'i olan 42'si kavramsal bilgi, %19'u olan 19'u işlemsel bilgi boyutundadır. Kazanımlar içerisinde üstbilişsel bilgi boyutunda kazanım tespit edilememiştir. Bilişsel süreç boyutu açısından değerlendirdiğimizde; kazanımların %3,9' u olan 4'ü hatırlama, %78,4'ü olan 80'i anlama, %9,8'i olan 10'u uygulama, %0,9'u olan 1'i çözümlenme, %5,8'i olan 6'sı değerlendirme, %0,9'u olan 1'i yaratma kategorisindedir. Ayrıca ortaokul Peygamberimizin Hayatı dersine dair 102 adet bilişsel alan kazanımları sınıflar bazında incelenmiş ve sınıflanmıştır. Araştırma bulguları çerçevesince sonuçlar değerlendirilmiş ve öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi, Hedef, Hedef analizi, Din eğitiminde hedefler, Peygamberimizin Hayatı dersi kazanımları.

GİRİŞ

Eğitim programı eğitim hedeflerini gerçekleştirmek için öğrencilerin karşı karşıya geldikleri düzenli öğrenme yaşantılarının tümüdür.¹ Konular listesi, ders içerikleri, çalışmaların programlaması, öğretim materyalleri listesi, derslerin sıralanması, hedef davranışlar grubu, okul içinde ve dışında öğretilen her şey, okul personeli tarafından planlanan her şey² gibi anlamlarda kullanılan eğitim programı kavramının tanımı üzerinde farklı yorumlar yapılmıştır. Eğitimde program geliştirilirken dört temel öge karşımıza çıkar. Bunlar; hedefler, içerik, eğitim durumları ve sınav durumlarıdır. Eğitimle arzulanan amaçlara ulaşabilmek için hedeflerin ya da kazanımların sahip olması gereken niteliklere haiz olması önemlidir. Bu bağlamda hedeflerin yetiştirilmek istenen insan tipine ait nitelikleri kapsamı, öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve beklentilerini dikkate alması, öğrenci davranışlarına dönük olması, öğrencilerin kazanacağı davranışlarla ilgili eylemleri içermesi, açık-seçik olması, içerik ile uyumlu olması, öğrenme-öğretme yaşantılarına ve sınav durumlarına yön vermesi³ vs. gibi bazı önemli niteliklerden söz edilebilir.

¹ Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Hıfzı Doğan, *Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı*, (Ankara: Önder Matbaacılık, 1997), 9. Ayrıca bkz., Mürüvvet Bilen, *Plandan Uygulamaya Öğretim*, (Ankara: Anı Yayınları, 1999), 19.

² Eğitim programı kavramının anlamı ve kullanımı ile ilgili bkz. Özcan Demirel, *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, 3. Baskı (Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2000), 2.

³ Bu konuda daha fazla bilgi için Selahattin Ertürk, *Eğitimde Program Geliştirme*. (Ankara: Yelkentepe Yayınları, 1975), 53. Ayrıca Özcan Demirel, *Eğitimde Program Geliştirme*, 23. Baskı, (Ankara: Pegem A yayıncılık, 2015), 99.

Din eğitimi, “bireyin dini davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme denemeleri süreci”⁴ olarak tanımlanır. Buna göre din eğitimi programı, bireyin dini davranışlarında istendik değişme meydana getirme denemeleri sürecinde gerekli ve geçerli olan öğrenme yaşantıları düzeneği⁵ olarak tanımlanabilir. Hedefleri belirlemede dikkat edilecek hususlar, hedeflerin aşamalı sınıflandırılması, hedeflerin özellikleri, içerik belirleme ölçütleri, öğrenme-öğretme yaşantıları sürecinde kullanılan yöntem, teknik, araç, gereç ve değerlendirme sürecinin nasıl olması gerektiği gibi program geliştirme sürecini ifade eden işleyiş, konu alanının kendine has özellikleriyle din eğitimi program geliştirme süreci için geçerlidir.

2000 yılında din öğretiminde yeni yaklaşımlar ile başlayan bilimsel yürüyüş zaman içerisinde alanla ilgili yeni çalışmalara ışık tutmuş ve yön vermiştir. Bu çerçevede 2005 yılında orta-öğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi programı, 2006 yılında da ilköğretim Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi programı yenilenmiş ve uygulanmaya konmuştur. Bu süreçte, programın vizyonu, programın uygulamasına ilişkin ilke ve açıklamalar, programın temel yaklaşımı, programın yapısı, programın çıkış noktası, programı hazırlama sürecinde toplum ihtiyacı vs. gibi önemli yenilikler sürece dâhil edilmiştir. Devamında süreç 2010 yılı program çalışmaları ile devam etmiştir. Her bir program çalışması DKAB dersleri ve kalitesine olumlu katkı sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bugün uygulanmakta olan 2018 yılında gerçekleştirilen mevcut son program ile DKAB öğretimi program geliştirme süreci canlılığını sürdürmektedir.

2012 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 14.08.2012 tarihli ve 124 sayılı kararı ile sekiz kategoride çok farklı ilgi ve yeteneğe hitap eden kırk farklı seçmeli ders haftalık ders çizelgelerine ilave edilmiştir. Bu değişiklik ile birlikte “Din, Ahlak ve Değerler” grubu içerisinde “Kur’an-ı Kerim”, “Peygamberimizin Hayatı” ve “Temel Dini Bilgiler (I-II)” dersleri çizelgeye eklenmiştir. Bu yeni uygulama ile öğrencilerin zorunlu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi ile birlikte din, ahlak ve değerler alanında daha fazla kazanım elde edebilmelerine olanak sağlanmıştır. Bu sayede bireyleri din, ahlak ve değerler alanında daha fazla bilgi, beceri, tutum, davranış vs. sahibi olarak yetiştirmek, bireyin ve toplumun din eğitimi ihtiyacına daha fazla katkı sağlamak hedeflenmiştir. Bununla birlikte bu amaç seçmeli derslerin hedef ve kazanımlarının nitelikli belirlenmesine, içeriğin buna uygun olarak oluşturulmasına, öğretim materyallerinin kalitesine, öğretmen tutumlarına, öğrenme ortamlarına vs. bağlı olarak değişkenlik göstermektedir.⁶ Alanyazında bu alanda yapılan bazı çalışmalara örnek olarak Meydan (2013), Meydan (2015), Gündoğdu (2015) ve Yazıbaşı (2018) tarafından yapılan çalışmalar gösterilebilir. Bu çalışmalar genellikle derse yönelik öğrenci ve öğretmen tutumlarına ya da görüşlerine yoğunlaşmaktadır. Bulgularında da genellikle dersin seçimi, içeriği, işlenişi vb. konular ve bu alandaki

⁴ Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, (Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2001), 24-30.

⁵ Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, 116.

⁶ Daha fazla bilgi için Muhammed Ali Yazıbaşı, “Ortaöğretim öğrencilerinin gözünden seçmeli din dersleri: Kırıkkale Örneği”, *Dini Araştırmalar*, 21 (53), 2018, 149-168.

yeterlilik ya da yetersizlikler ele alınmaktadır.⁷ Bu araştırma ise ortaokul Peygamberimizin Hayatı dersi hedeflerini incelemekte ve sınıflandırmaktadır.

Ortaokul Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programında öncelikle Peygamberlik ile ilgili kısa bir genel bilgi verilmiş sonrasında dersin genel amaçlarına değinilmiştir. Peygamberin Kur'an-ı anlama ve yaşama konusunda insanlara en güzel model oluşuna, bu nedenle Peygamberin örnek alınması gerekliliğine vurgu yapılarak dersin önemine değinilmiştir. Ayrıca Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi öğretim programı geliştirilirken Kur'an-ı Kerim, hadisler, siyer ve tarih kaynaklarının esas alındığı belirtilmiştir. Öğretim programında hem kronolojik hem de tematik yaklaşımlar kullanılarak Peygamberimizin hayatını bir bütün olarak vermek amaçlanmıştır.⁸ Bu dersin öğretim programı ile temelde öğrencilerin Peygamberlik kavramını, Peygamberimizin ve doğduğu çevrenin özelliklerini tanıması, Peygamberimizin o toplumun bir ferdi olarak insani yönünü, bir elçi olarak peygamberlik yönünün fark etmeleri, Peygamberimizin örnek kişiliğini, Peygamberimizi severek kendisine örnek almayı öğrenmeleri, Peygamber sevgisi ve kültürümüzde yansımalarını anlamaları hedeflenmiştir.⁹

Bu çerçevede araştırmanın temel problemi Ortaokul 5-8. Sınıflar Seçmeli Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı kazanımları Bloom ve Revize Edilmiş Bloom Taksonomisine göre nasıl bir dağılım göstermektedir? Bu problem çerçevesinde çalışmada şu sorulara cevaplar aranmaktadır:

Ortaokul 5-8. Sınıflar Seçmeli Peygamberimizin Hayatı dersleri öğretim programı kazanımları Bloom Taksonomisine göre bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlarda nasıl bir dağılım göstermektedir?

Ortaokul 5-8. Sınıflar Seçmeli Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı bilişsel boyut kazanımları Revize Edilmiş Bloom Taksonomisine göre bilgi boyutunda nasıl bir dağılım göstermektedir?

Ortaokul 5-8. Sınıflar Seçmeli Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı bilişsel boyut kazanımları Revize Edilmiş Bloom Taksonomisine göre bilişsel süreç boyutunda nasıl bir dağılım göstermektedir?

Bu çalışmanın amacı, 2018 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu (TTK) tarafından yayınlanan ve halen uygulanmakta olan ortaokul 5-8. Sınıflar Seçmeli Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programında belirtilen kazanımların Bloom ve Revize Edilmiş Bloom Taksonomisine göre incelenip, sınıflandırılmasıdır. Belirtilen amaç doğrultusunda çalışmamızın alt amaçları da şunlardır:

⁷ Hasan Meydan, "Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 40, 2013, 219-250. Hasan Meydan, "Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinde Karşılaşılan Problemler (Öğretmen Görüşlerine Dayalı Nitel Bir Araştırma)", *Turkish Studies*, 10 (3), 2015, 673-694. Yusuf Bahri Gündoğdu, "Seçmeli Din Derslerini Tercih Eden Öğrencilerin Tercihlerini Etkileyen Faktörler: Ordu Örneği", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 15 (2), 121-155. Muhammed Ali Yazıbaşı, "Ortaöğretim öğrencilerinin gözünden seçmeli din dersleri: Kırkkale Örneği", *Dini Araştırmalar*, 21 (53), 2018, 149-168.

⁸ Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı, (Ankara: MEB yayınları, 2018), 6.

⁹ Bu konuda daha fazla bilgi için, Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı, 7.

Ortaokul 5-8. Sınıflar seçmeli Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı kazanımlarını Bloom Taksonomisine göre bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlara göre inceleyip, sınıflandırmaktır.

Ortaokul 5-8. Sınıflar seçmeli Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı bilişsel boyut kazanımlarını Revize Edilmiş Bloom Taksonomisine göre bilgi boyutunda inceleyip, sınıflandırmaktır.

Ortaokul 5-8. Sınıflar seçmeli Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı bilişsel boyut kazanımlarını Revize Edilmiş Bloom Taksonomisine göre bilişsel süreç boyutunda inceleyip, sınıflandırmaktır.

Bu çalışma yukarıda ifade edilen sorulara cevap vererek alana katkı sağlamak istemektedir. Alanyazında farklı öğretim programları kazanımlarının Bloom ve Revize Edilmiş Bloom Taksonomisine göre incelenip değerlendirildiği çalışmalar bulunmaktadır.¹⁰ Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi öğretim programı kazanımlarına yönelik olarak Güreşçi (2013), Çekin (2016), Burak (2017) ve Gümüş'ün (2018) yapmış olduğu çalışmalar bulunmaktadır (Güreşçi, 2013; Çekin, 2016; Burak, 2017; Gümüş 2018). Güreşçi ve Çekin'in çalışmalarında kazanımların sınıflandırılmasında sadece Bloom Taksonomisi kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca Çekin (2016), yapmış olduğu çalışmada DKAB dersi öğretim programları kazanımlarını Bloom Taksonomisinin sadece duyuşsal alanında değerlendirmiştir. Program kazanımlarını Bloom ve Revize Edilmiş Bloom Taksonomisine göre değerlendiren Burak (2017) çalışmasında sadece 4. Sınıf kazanımlarını incelemiştir. Gümüş (2018) ise çalışmasında 2010 (4-8. Sınıf) DKAB öğretim program kazanımlarını Bloom Taksonomisine göre değerlendirmiştir. Bu araştırma ise Ortaokul 5-8. Sınıflar Seçmeli Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı kazanımlarının Bloom ve Revize Edilmiş Bloom Taksonomilerine göre sınıflandırarak alana katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Bu araştırma betimlemeye dayalı nitel desende bir araştırmadır. Nitel araştırmada gözlem, görüşme ve doküman inceleme gibi veri toplama teknikleri kullanılarak, bu veriler ile olgu ve olayların kendi doğal ortamları içinde gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konulması hedeflenir. Betimleme ilgi duyulan konu ya da etkinliklerin tasvir edilmesi demektir. Betimleme ile neyin ne olduğu, olguların nasıl başlayıp sürdüğü ya da bir durumun, kişinin ya da olayın neye benzediğini tasvir ederiz.¹¹ Bu modelin seçilmesindeki temel gerekçe var olan durumu

¹⁰ Bu konuda alanyazında yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır: Mehmet Bekdemir, Yavuz Selim, Revize Edilmiş Bloom Taksonomisi Ve Cebir Öğrenme Alanı Örneğinde Uygulaması, *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi* Cilt-Sayı: 10-2 Yıl:2008; Asım Arı, Zehra Sümeyye Gökler, İlköğretim Fen Ve Teknoloji Dersi Kazanımları Ve Sbs Sorularının Yeni Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi, *X. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi*, Niğde, 2012; Zeynel Kablan, Tuğba Baran Kaya, Ömer Hazer, İlköğretim matematik 6-8 öğretim programında hedeflenen davranışların bilişsel süreçler açısından incelenmesi, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 2013: 14(1), 347-366; Yakup Doğan, Durmuş Burak, 4. Sınıf Fen Bilimleri Dersi Kazanımlarının Revize Edilmiş Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi, *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi* 2018, 12(23) 34-56; S. Levent Zorluoğlu, Aydın Kızılaslan, Mustafa Sözbilir, Ortaöğretim Kimya Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Yapılandırılmış Bloom Taksonomisine Göre Analizi ve Değerlendirilmesi, *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)* 10 (1), Haziran 2016, 267.

¹¹ Keith F. Punch, *Sosyal araştırmalara giriş*, Çeviren: D. Bayrak, H.B. Arslan, ve Z. Akyüz. (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2005), 16.

olduğu gibi betimlemeye çalışmak ve daha sonra yapılacak nedensel çalışmalara rehberlik edebilmektir.¹²

Bu çalışmada Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Talim Terbiye Kurulu'nun (TTK) 2018 yılında yayınladığı ve halen kullanılmakta olan Ortaokul 5-8. Sınıflar Seçmeli Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programında yer alan kazanımlar araştırmanın verilerini oluşturmaktadır. Araştırma verilerini oluşturan bu kazanımlar bütün olarak değerlendirilmiş ve Bloom Taksonomisine göre bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlarda sınıflandırılmıştır. Daha sonra bilişsel alanda olduğuna karar verilen kazanımların Revize Edilmiş Bloom Taksonomisine göre incelenmesi için kullanılacak etiketler (A1..., A6..., D1..., D6 gibi) belirlenmiştir. Kazanımların taksonomi tablosundaki yerini belirlemek amacı ile her bir kazanımın ad ve fiil ifadeleri belirlenerek kazanımların bilgi boyutu ve bilişsel süreç boyutunda hangi basamağa girdiği tespit edilmiştir. Daha sonra kazanımın Taksonomi tablosundaki yeri belirlenmiştir. Örneğin: "5.2.4. Peygamberlerin görevlerini kavrar", kazanımının taksonomi tablosunda hangi hücreye girdiğini belirlemek amacı ile "Peygamberlerin görevleri" ad ifadesi ve "kavrar" fiil ifadesine ayrılmıştır. Ad ifadesi temel kavramlar içerdiğinden kavramsal bilgide yer almakta iken fiil ifadesi anlama düzeyinde olduğundan B2 hücresine yerleştirilmiştir. Bazı kazanımların birden fazla fiil veya isim kısmına ayrılabilmesi kazanımların bilgi ve bilişsel süreç boyutunda birden fazla kategoride incelenmesine neden olmuştur. Revize taksonomiyi BT'ye göre daha esnek olduğu için bilişsel süreç boyutunda bazı kazanımlar birden fazla kategoride gösterilebilir. Ancak bilgi ve bilişsel süreç boyutunda üst kategorinin alt kategoriyi kapsamaması nedeniyle bu şekilde değerlendirilen kazanımlar bilişsel süreç boyutunda bulunduğu üst kategoride değerlendirilmiştir.

Yapılan analizlerin güvenilirliğinin sağlanması amacıyla bir alan uzmanı ile kazanım ifadeleri üzerine değerlendirme görüşmesi yapılmıştır. Bu görüşme ile kazanımların hangi alana ait olduğunun belirlenmesinde görüş birliği ve görüş ayrılığı tespiti yapılmıştır. Güvenirlik katsayısı Şekil 1'deki güvenirlik katsayısı hesaplama formülü kullanılarak⁹⁴ olarak hesaplanmıştır. Bu değer genel olarak kabul gören güvenirlik katsayısı oranı olan⁷⁰ değerinden büyük olduğundan kazanım analizinin güvenilir olduğu söylenebilir.

$$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}}$$

Şekil 1. Kodlayıcılar arası uyum katsayısı hesaplama formülü

1. Eğitim Programında Hedefleri Sınıflama (Bloom ve Revize Bloom Taksonomisi)

Eğitim programlarında hedefler diğer öğelere başlangıç noktası olma özelliği taşıdığından ayrı bir öneme sahiptir. Eğitimde hedefler; öğretimi yönlendirmesi, öğretme-öğrenme işleminin yapılmasını ortaya koyması ve ölçmelere kılavuzluk etmesi açısından gerekli görülmektedir¹³ Öğrenciye kazandırılmak üzere belirlenen istendik özellikler (bilgiler, yetenekler, beceriler,

¹² Ali Yıldırım – Hasan Şimşek, *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.

¹³ Demirel, *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, 105.

tutumlar, ilgiler, alışkanlıklar vb.)¹⁴ olarak ifade edilebilecek hedefler aynı zamanda “bir eğitim programının sonunda öğrencilerin göstermesi gereken bazı beceri, tutum ya da bilgilerin tanımlanmış hâli¹⁵ olarak tanımlanır. Bu anlamıyla hedefler eğitim programının ya da sisteminin omurgasını belirler.

Hedefler dikey ve yatay olarak iki aşamada ele alınmaktadır. Dikey boyutta hedefler; uzak, genel ve özel hedefler olarak ifade edilir. Uzak hedefler, eğitim süreçlerinin biçimlendirmeyi ve oluşturmayı amaçladığı vatandaş tipine göndermede bulunurlar. Eğitim sisteminin tüm kurum ve kuruluşlarıyla ulaşmak istediği ve geliştirmeyi amaçladığı nitelikleri belirtirler.¹⁶ Genel hedefler, uzak hedeflerinin eğitsel faaliyetlere yansımaları ile oluşturulurlar. Milli Eğitimin yetiştirmek istediği ya da okulun yetiştirmek istediği insan tipini belirleyerek soyut olarak ifade edebileceğimiz uzak hedefleri somutlaştırırlar. Uzak hedefler genel hedefler ile daha anlamlı, uygulanabilir ve anlaşılabilir hale gelir.¹⁷ 1739 sayılı Türk Milli Eğitim Temel Kanunu’nda belirtilen amaçlar, Türk Milli Eğitimi’nin genel amaçlarını belirlemektedir. Genel hedefler aynı zamanda okulun işlevlerini de yansıtır.¹⁸

Özel hedefler ise öğrencilerin hangi kapsamı, ne derece yeterlilikte öğrenmesi gerektiğini ve öğrenme gerçekleştiğinde hangi davranışı gösterebileceğini gösteren hedeflerdir.¹⁹ Uzak ve genel hedeflere göre belirlenen özel hedefler her bir ders için belirlenen ve öğrencilerin kazanması beklenen hedeflerdir. Bu anlamıyla özel hedefler kazanımlar olarak ifade edilir. Eğitimde hedefler yatay boyutta bilişsel (cognitive), duyuşsal (affective) ve devinişsel (psychomotor) alanlara bağlı olarak belirlenir.

Eğitim veya öğretim programlarında bilişsel, duyuşsal ve devinişsel öğrenme alanlarının her biri kendi içinde sistematik ve aşamalı biçimde sınıflandırılmaktadır. Buna hedeflerin taksonomisi ya da sınıflandırılması denmektedir.²⁰ Taksonomi, birbirinin ön koşulu olacak şekilde varlıkların basitten karmaşığa ve aşamalı olarak sınıflandırılmasıdır. Program geliştirmede taksonomi, kazanımlar anlamında istendik davranışların kolaydan zora, basitten karmaşığa, somuttan soyuta birbirinin önkoşulu olacak şekilde sıralanmasıdır. Bu bağlamda eğitimin amaçları olarak öğrenilmiş davranışların sınıflandırılmasında taksonomi kullanılır.²¹

Eğitim amaçlarının sistematik biçimde sınıflandırılması ilk olarak Benjamin Bloom ve bir grup eğitimcinin çalışmaları sonucu ortaya konulan Bloom Taksonomisidir.²² Bloom “The Opera-

¹⁴ Veysel Sönmez, *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*, 9. Baskı, (Ankara: Anı Yayınları, 2001), 21.

¹⁵ Ergin Erginer, *Öğretimi Planlama uygulama ve değerlendirme*, (Ankara: Anı Yayıncılık, 2000), 12.

¹⁶ Hasan Yılmaz, Ali Murat Sünbül, *Eğitimde Planlama ve Değerlendirme*, (Konya: Mikro Yayıncılık, 2000), 53.

¹⁷ Demirel, *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, 105-106.

¹⁸ Yılmaz - Sünbül, *Eğitimde Planlama ve Değerlendirme*, 53-54.

¹⁹ Nurettin Fidan - Münire Erden, *Eğitime Giriş*, (Ankara: Alkım Yayınları, 1998), 8.

²⁰ Mehmet Özdemir ve diğerleri, “Bloom’un yenilenmiş taksonomisine göre sosyal bilgiler öğretim programı kazanımlarının incelenmesi”, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4 (3), 2015.364-365.

²¹ Veysel Sönmez, *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*, 37-38.

²² Benjamin. S. Bloom ve diğerleri, *Taxonomy of Education Objectives: Handbook I, The Cognitive Domain*, (New York: David McKay Company, INC. 1956). Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Yakup Doğan - Durmuş Burak, “4. Sınıf Fen Bilimleri Dersi Kazanımlarının Revize Edilmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi” 35. Ayrıca; Asım Arı,

tionalization of Educational Objectives-Book I The Cognitive Domain” adlı çalışmada, “düşünme” ve “problem çözme” becerilerinin okul ortamında nasıl geliştiğini ve değerlendirildiğini belirlemeyi sağlayacak eğitim hedeflerini sınıflandırmayı amaçlamıştır.²³ Bu şekilde ortaya çıkan taksonomi program geliştirme çalışmalarında önemli bir kılavuz olmuş, programların uygulanmasında ve değerlendirilmesinde sıkça kullanılmıştır.²⁴

Öğrencilerin hedeflenen davranışlarını sınıflandırmak amacıyla geliştirilen Bloom Taksonomisi (BT), öğretim sürecine bilişsel, duyuşsal ve devinişsel açıdan yön verir. Böylece BT, öğrencilerin öğretim süreci sonunda kazanacakları hedef davranışlar ile gerçek yaşantılarına ait davranımlar arasındaki ilişkiyi/farklılığı ortaya koymaktadır. Bu sayede öğrencilerin sergileyecekleri performanslar hedeflenen davranışlar ile ilişkilendirilerek gözlenmiş olacaktır. Bu amaçları gerçekleştirmek için hazırlanan BT 'de hangi temel prensiplerin esas alındığını Bloom ve arkadaşlarından Beyreli ve Sönmez şöyle aktarmaktadır:

1. Sınıf içi öğrenmelerde taksonominin ünite veya öğretim programı olarak kullanılması,
2. Taksonominin mantıklı bir şekilde geliştirilip iç tutarlılığının sağlanması,
3. Psikolojik durumların mevcut anlama süreçlerini kapsaması,
4. Taksonomi şemasındaki hedeflerin sınıflandırılması²⁵

Kazanımların sınıflandırılması öğretmenlere farklı avantajlar sağlamaktadır. Şöyle ki; kazanımların öğrencilerin bakış açısıyla incelenmesine fırsatı verir. Öğretmenlerin, öğrencilerin bakış açılarından süreci görebilmelerini sağlar. Kazanımlara bağlı konu ve kavramların öğretmenler tarafından nasıl sunulması gerektiğini kolaylaştırır. Öğrencinin daha kolay anlamasına yardımcı olur. Öğrenmeyle ilgili soru ve sorunların kolaylıkla cevaplanmasını sağlar. Öğretmenin kazanımın bilgi ve bilişsel süreç boyutunu bir bütün olarak görmesine yardımcı olur. Öğretmene, değerlendirme sorularının nasıl olması gerektiği konusunda fikir verir. Öğretmene programın uygulamasında ve değerlendirmesinde yardımcı olur.²⁶

Bloom Taksonomisi, kazanımları bilişsel, duyuşsal ve devinişsel olarak kategorize etmiş ve bu alanları kendi içinde hiyerarşik ya da aşamalı bir şekilde sınıflandırmıştır. Bilme, hatırlama, anlama ve değerlendirme gibi zihinsel süreçleri vurgulayan *Bilişsel alan*, bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarından oluşmaktadır. Bilgi, kavrama ve uygulama alt kategoriler; analiz, sentez ve değerlendirme üst kategoriler olarak kabul edilmiştir.²⁷ *Duyuşsal alan*; ilgilerin, tutumların ve değerlerin değişimi, yaşantı sürecine uyum sağlanması ve değer

“Bilişsel Alan Sınıflamasında Yenilenmiş Bloom, SOLO, Fink, Dettmer Taksonomileri ve Uluslararası Alanda Tanınma Durumları”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6 (2), 2013, 259-290.

²³ Latif Beyreli - Hülya Sönmez, “Bloom Taksonomisi ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi ile İlgili Türkiye'de Yapılan Çalışmaların Odaklandığı Araştırma Konuları”, *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5 (2), June 2017, 214.

²⁴ Bümen, “Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi”, 4.

²⁵ Beyreli - Sönmez, “Bloom Taksonomisi ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi ile İlgili Türkiye'de Yapılan Çalışmaların Odaklandığı Araştırma Konuları”, 214.

²⁶ Lorin W. Anderson - David R. Krathwohl, (Eds.). *Taxonomy for learning, teaching and assessing: a revision of bloom's taxonomy of educational objectives*. (Needham Heights, MA: Allyn & Bacon, 2001).

²⁷ David R. Krathwohl, “A revision of Bloom's Taxonomy: An Overview”, *Theory into Practice*, 41 (4), Autumn 2002, 212.

olarak kabullenme durumunun geliştirilmesini kapsamaktadır. Duyuşsal alanın alt basamakları; alma, tepkide bulunma, değer verme, örgütlenme, kişilik haline getirmedir. *Devinişsel alanda* ise fizyolojik veya bedensel gelişim üzerinde durulmaktadır. Devinişsel alanın alt basamakları; algılama, kurulma, kılavuzla yapma, mekanikleşme, beceri haline getirme, uyum (duruma uyma), yaratmadır.²⁸

Geçen zaman içinde öğrenmenin nasıl gerçekleştiğine ilişkin yeni bulgular ve oluşan yeni felsefeler, öğrenme hedeflerinin yeniden düzenlenmesi gereğini doğurmuş bu da programların sorgulanmasına ve yeniden yorumlanmasına neden olmuştur. Öğrenmeye ilişkin yeni anlayışlar ve yapısalcı öğrenme kuramı temelli öğretim anlayışlarının öne çıkması ile Bloom taksonomisinin öğrenci merkezli üst düzey bilişsel becerileri ölçmede yetersiz kaldığı düşünülmeye başlanmıştır. Bu arada analiz ve değerlendirme basamaklarının ne anlama geldiği konusunda tam bir uzlaşma sağlanamamış, gerçeğe uygun problemler ve projeler gibi etkinliklerin BT ile eşlenemediği gözlenmiştir. Çocukların öğrenmedeki bireyselliğini, dinamikliğini ve tüm öğrenmelerini açıklamada yetersiz kaldığının düşünülmesi, taksonominin öğrenmenin birbirini takip eden altı aşamalı süreçte gerçekleştiğini belirtmesine rağmen bu süreçlere ilişkin bir öğretim modeli ortaya koyamaması²⁹ gibi nedenler BT'nin tekrar gözden geçirilme sebepleri olarak ifade edilebilir. Anderson ve Krathwohl koordinatörlüğünde 1995-1999 yılları arasında eğitim programı kuramcıları, bilişsel psikologlar, öğretim araştırmacıları ve ölçme ve değerlendirme uzmanlarından oluşan bir çalışma grubu, Bloom'un taksonomisini yeniden düzenlemek ve yenilemek üzere yaptıkları çalışmalar sonucunda yeni bir sınıflama ortaya koymuşlardır.³⁰

Anderson, Krathwohl ve arkadaşları tarafından geliştirilen taksonomi Revize Edilmiş Bloom Taksonomisi (REBT) olarak isimlendirilmiştir. Revize Edilmiş Bloom Taksonomisi, özgün taksonomideki tek boyutlu yapıdan farklı olarak kazanımların *bilgi ve bilişsel süreç* boyutlarını içeren iki boyutlu bir yapıda tasarlanmıştır. Bilgi boyutuna, BT'den farklı olarak *üstbilişsel bilgi* kategorisi ilave edilmiştir. REBT'de bilgi boyutu, "olgular", "kavramlar", işlemler (uygulama) ve "üstbilişsel bilgi" olarak dört kategoriden oluşturulmuştur. Bilişsel alanın bilgi boyutu öğretme ve öğrenen açısından "ne" sorusunu cevaplamaya çalışmaktadır. Yani "öğrencilere ne öğretilim?" ve "öğrenciler ne öğrenmelidir?" soruları bilgi boyutunun kapsamındadır. Bunlar, herhangi bir konunun temelini oluşturan bilgileri anlama, kullanma ve ifade etme davranışlarını içeren, öğrencilerin bilmek zorunda oldukları temel bilgileri kapsayan olgusal bilgi, bir yapı içinde bulunan kavramlar arasındaki ilişkilerin belirtildiği, kavramların nasıl ilişkilendirildiği ve kavramların bir arada işlevini nasıl gerçekleştirdiğiyle ilgili olan kavramsal bilgi, herhangi bir işlem

²⁸ Beyreli - Sönmez, "Bloom Taksonomisi ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi ile İlgili Türkiye'de Yapılan Çalışmaların Odaklandığı Araştırma Konuları", 215-216.

²⁹ Tutkun, "Bloom'un Yenilenmiş Taksonomisi Üzerine Genel Bir Bakış", 16-17.

³⁰ Lorin. W. Anderson, D. R. Krathwohl, (Eds.) Airasian, P. W., Cruikshank, K. A., Mayer, R. E., Pintrich, P. R., Rath, J. ve Wittrock, M. C. *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme ile İlgili bir Sınıflama (A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing)*. (Çev: Durmuş Ali Özçelik). (Ankara: PegemA yayınları, 2010).

veya işin nasıl yapılması gerektiği ile ilgili bilgileri içeren işlemsel bilgi, öğrencinin bilişi ile ilgili yani kendi bilişleri ile ilgili bilgiler üzerinde denetim sağlayabildiği üstbilişsel bilgidir.³¹

Taksonominin bilişsel süreç boyutu yapılandırmacı yaklaşımı temele alarak, anlamlı öğrenmenin sağlanabilmesi için hazırlanırken, “öğrenci derse nasıl aktif katılır?” ve “öğrenci nasıl anlamlı öğrenir?” sorularına cevap aranarak öğrenenin “nasıl” öğreneceği konusu üzerine yoğunlaşmaktadır. Bilişsel süreç boyutu “hatırla”, “anla”, “uygula”, “çözümle (analiz et)”, “değerlendir” ve “yarat (oluştur)” olarak hiyerarşik altı kategori içermektedir. Hatırlama, bilginin uzun süreli bellekten geri getirilmesidir. Anlama, sözlü veya yazılı eğitim iletilerinin öğrenci tarafından yeniden yapılandırılarak kendi cümleleri ile ifade edilmesidir. Uygulama, bireyin öğrendiği bilgilerle ilgili problem çözmesi, uygulama ve alıştırmaya yapması işlemidir. Çözümleme, parça-bütün ve bütün-parça ilişkisinin nasıl olduğunu belirleme işlemidir. Değerlendirme, belirli ölçütlere göre yargıya ulaşma işlemidir. Yaratma, anlamlı ve işlevsel yeni bir ürün oluşturmak amacıyla parçaları birleştirme işlemidir.³² Hatırlama, anlama ve uygulama *alt düzey bilişsel süreçler*, çözümleme (analiz et), değerlendirme ve yaratma (oluştur) *üst düzey bilişsel süreçler* olarak kabul edilmektedir.³³

Yenilenmiş Bloom taksonomisinin bilgi boyutu ve bilişsel süreç boyutu, bilgi boyutunun temel ve alt türleri, bunlara ait örnekler, bilişsel süreç boyutu ve basamakları, bu basamaklara ait örnekler³⁴ uygulayıcıya; öğretim programındaki kazanımların analizi, öğrenmeyle ilgili soruların cevaplanması, kazanımların öğrencilere nasıl kazandırılacağı, öğrenmelerin nasıl değerlendirileceği, öğretim etkinliklerinin ve değerlendirmenin ne kadar uyumlu ve kullanışlı olduğu gibi konularda yardımcı olmaktadır.³⁵

Programda geçen kazanımların taksonomi tablosundaki yerinin belirlenmesi için ilk olarak kazanımın cümle yapısına yoğunlaşmak gerekmektedir. Kazanım cümlesi, fiil ifadesi ve ad ifadesinden oluşmaktadır. Fiil ifadesi, kazanımın bilişsel süreç boyut basamaklarından hangisine ait olacağını; ad ifadesi bilgi boyut basamaklarından hangisine ait olacağını göstermektedir. Fakat bazı kazanımların birkaç kazanımdan oluşması ve kazanımların ifade şeklinin açık olması sebebiyle kazanımın analizin yapılması ve taksonomi tablosuna yerleştirilmesi güçleşmek-

³¹ David R. Krathwohl, *A revision of Bloom's Taxonomy: An Overview*, 214. Ayrıca bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Tutkun, “Bloom'un Yenilenmiş Taksonomisi Üzerine Genel Bir Bakış”, 18; Ömer F. Tutkun ve diğerleri, “Bloom Orijinal Bilişsel Alan Sınıflaması ile Yenilenmiş Sınıflamanın Karşılaştırılması”, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (10), Mart 2015, 353-354; S. Levent Zorluoğlu, ve diğerleri “2013 Yılı Fen Bilimleri Öğretim Programı Kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Analizi ve Değerlendirilmesi”, *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), Şubat 2017, 3.

³² David R. Krathwohl, “A revision of Bloom's Taxonomy: An Overview”, 215; Zorluoğlu ve diğerleri, “2013 Yılı Fen Bilimleri Öğretim Programı Kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Analizi ve Değerlendirilmesi”, 3; Tutkun ve diğerleri, “Bloom Orijinal Bilişsel Alan Sınıflaması ile Yenilenmiş Sınıflamanın Karşılaştırılması”, 355-358. Ayrıca bkz. Hasan Şeker, “Bloom'un Taksonomisinden, Bilişsel süreç Boyutlarının Sınıflandırmasına Doğru Revize Edilen Taksonomi Üzerine”, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (39), 2010, 4.

³³ Alison Crowe, ve diğerleri, “Biology in Bloom: Implementing Bloom's Taxonomy to Enhance Student Learning in Biology”. *CBE Life Sciences Education*, 7 (4), (Winter 2008): 368-381.

³⁴ Bilgi boyutu ve bilişsel süreç boyutu ile ilgili daha fazla bilgi için bkz. Bümen, “Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi”, 5-6.

³⁵ David R. Krathwohl, “A revision of Bloom's Taxonomy: An Overview”, 215.

tedir. Bu güçlüğün iki sebebi bulunmaktadır: Birincisi, kazanım cümlesinde birden fazla fiil ve ad ifadesi bulunabilir, ikincisi kazanım cümlesinde bulunan fiil ifadesinin ne ifade ettiğinin tam anlamıyla anlaşılabilir. Birden fazla fiil içeren kazanımlarda üst düzey beceri içeren fiil seçilmelidir. Kazanım hem uygulama hem de analiz basamaklarından birini içeriyor ise üst basamak olan analiz basamağı seçilmelidir. Ayrıca kazanım hem kavramlar bilgisi hem de işlemler bilgisi içeriyor ise üst basamak olan işlemler bilgisi seçilmelidir.³⁶

Yenilenmiş taksonomi tablosu Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Yenilenmiş Taksonomi Tablosu³⁷

BİLGİ BOYUTU	BİLİŞSEL SÜREÇ BOYUTU					
	1.	2.	3.	4.	5.	6.
	HATIRLAMA	ANLAMA	UYGULAMA	ÇÖZÜMLEME	DEĞERLENDİRME	YARATMA
A.OLGUSAL BİLGİ	A1	A2	A3	A4	A5	A6
B.KAVRAMSAL BİLGİ	B1	B2	B3	B4	B5	B6
C.İŞLEMSEL BİLGİ	C1	C2	C3	C4	C5	C6
D. ÜSTBİLİSEL BİLGİ	D1	D2	D3	D4	D5	D6

2. Ortaokul Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Analizi

Ortaokul Peygamberimizin Hayatı dersi programında 5-8. Sınıflar için toplam 112 kazanım yer almaktadır. Bu kazanımların 30’u 5. Sınıf programında, 27’si 6. Sınıf programında, 30’u 7. Sınıf programında, 25’i 8. Sınıf programındadır. Sınıf bazında kazanımların değerlendirilmesi aşağıdaki gibidir:

30 adet 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi kazanımı Bloom Taksonomisine göre bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlarda değerlendirilmiştir ve analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Kazanımların Bloom taksonomisine göre bilişsel, duyuşsal, devinişsel alanda dağılımı.

Alan	N	%
Bilişsel	28	93,3

³⁶ Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. Bümen, “Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi”, 11-12. Ayrıca bkz. Anderson - Krathwohl, *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme ile İlgili Bir Sınıflama (A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing)*.

³⁷ Krathwohl, “A revision of Bloom's Taxonomy: An Overview”, 216, Bümen, “Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi”, 5.

128 Fatih Çakmak: An Analysis on Curriculum Objectives of The Prophet's Life Course ...

Duyuşsal	2	6,7
Psikomotor	0	0
Toplam	30	100

Tabloya göre 5. sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programında bulunan 30 kazanımın 28'i (%93) bilişsel alanda, 2'si (%7) duyuşsal alanda değerlendirilmiştir.

28 adet bilişsel alan kazanımının Revize Edilmiş Bloom Taksonomisi matrisindeki dağılımı şu şekildedir:

Tablo 3. Ortaokul 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi bilişsel alanda bulunan kazanımların yenilenmiş Bloom taksonomisine göre dağılımı.

BİLGİ BOYUTU	BİLİŞSEL SÜREÇ BOYUTU					
	1. HATIRLAMA	2. ANLAMA	3. UYGULAMA	4. ÇÖZÜMLEME	5. DEĞERLENDİRME	6. YARATMA
A.OLGUSAL BİLGİ	5.1.1. 5.1.2.	5.1.5. 5.1.6. 5.2.2. 5.3.5. 5.4.6. 5.5.3. 5.5.6.	5.5.4.		5.1.3.	
B.KAVRAMSAL BİLGİ	5.5.1.	5.2.1. 5.2.3. 5.2.4. 5.2.5. 5.3.2. 5.3.3. 5.4.1. 5.4.4. 5.4.5. 5.5.2.	5.3.1.			
C.İŞLEMSEL BİLGİ		5.1.7. 5.2.6.		5.1.4.	5.5.5.	5.3.4.
D. ÜSTBİLİSEL BİLGİ						

Tablo incelendiğinde 28 adet ortaokul 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı bilişsel alan kazanımının %39,2'si olan 11 tanesi bilgi boyutunda olgusal bilgi alanındadır. Bilişsel süreç boyutu açısından değerlendirdiğimizde bu kazanımların 2'si hatırlama, 7'si anlama 1'i uygulama, 1'i değerlendirme kategorisindedir. 28 adet ortaokul 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı bilişsel alan kazanımının %42,8'i olan 12'si bilgi boyutunda kavramsal bilgi alanındadır. Bilişsel süreç boyutu açısından değerlendirdiğimizde bu kazanımların 1'i hatırlama, 10'u anlama, 1'i uygulama kategorisindedir. 28 adet ortaokul 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı bilişsel alan kazanımının %17,8'i olan 5'i bilgi boyutunda işlemsel bilgi alanındadır. Bunları bilişsel süreç boyutu açısından değerlendirdiğimizde; 2'si

anlama, 1'i çözümlleme, 1'i değerlendirme, 1'i yaratma kategorisindedir. Buna göre 28 adet ortaokul 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı bilişsel alan kazanımının, 3'ü hatırlama, 19'u anlama, 2'si uygulama, 1'i çözümlleme, 2'si değerlendirme, 1'i yaratma kategorisindedir. 28 adet ortaokul 5. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı bilişsel alan kazanımlarının bilgi ve bilişsel süreç boyutundaki dağılımları şekil 39 ve şekil 40'da verilmiştir

27 adet 6. sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi kazanımı Bloom Taksonomisine göre bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlarda değerlendirilmiştir ve analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Kazanımların Bloom taksonomisine göre bilişsel, duyuşsal, devinişsel alanda dağılımı.

Alan	N	%
Bilişsel	25	92,5
Duyuşsal	2	7,5
Psikomotor	0	0
Toplam	27	100

Tabloya göre ortaokul 6. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programında bulunan 27 kazanımın 25'i (%92,5) bilişsel alanda, 2'si (%7,5) duyuşsal alanda değerlendirilmiştir.

25 adet bilişsel alan kazanımının Revize Edilmiş Bloom Taksonomisi matrisindeki dağılımı şu şekildedir:

Tablo 5. Ortaokul 6.sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi bilişsel alanda bulunan kazanımların yenilenmiş Bloom taksonomisine göre dağılımı.

BİLGİ BOYUTU	BİLİŞSEL SÜREÇ BOYUTU					
	1. HATIRLAMA	2. ANLAMA	3. UYGULAMA	4. ÇÖZÜMLEME	5. DEĞERLENDİRME	6. YARATMA
A.OLGUSAL BİLGİ	6.5.3.	6.1.1. 6.1.4. 6.1.6. 6.1.7. 6.2.8. 6.3.2. 6.3.3. 6.4.5. 6.5.4.				
B.KAVRAMSAL BİLGİ		6.1.2. 6.1.5. 6.2.1. 6.2.2.				

	6.2.3.
	6.2.4.
	6.2.5.
	6.3.1.
	6.4.1.
	6.4.2.
	6.4.3.
	6.4.4.
	6.5.2.
C.İŞLEMSEL	6.2.6.
BİLGİ	6.5.1.
D. ÜSTBİLİSEL	
BİLGİ	

Tablo incelendiğinde 25 adet 6. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı bilişsel alan kazanımının %40'ı olan 10 tanesi bilgi boyutunda olgusal bilgi alanındadır. Bilişsel süreç boyutu açısından değerlendirdiğimizde bu kazanımların 1'i hatırlama, 9'u anlama kategorisindedir. 25 adet 6. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı bilişsel alan kazanımının %52'si olan 13'ü bilgi boyutunda kavramsal bilgi alanındadır. Bilişsel süreç boyutu açısından değerlendirdiğimizde bu kazanımların 13'ü de anlama, kategorisindedir. 25 adet 6. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı bilişsel alan kazanımının %8'i olan 2'si bilgi boyutunda işlemsel bilgi alanındadır. Bunları bilişsel süreç boyutu açısından değerlendirdiğimizde; 2'si de anlama kategorisindedir. Buna göre 25 adet 6. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı bilişsel alan kazanımının, 1'i hatırlama, 24'ü anlama, kategorisindedir. 25 adet 6. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı bilişsel alan kazanımlarının bilgi ve bilişsel süreç boyutundaki dağılımları şekil 42 ve şekil 43'de verilmiştir.

30 adet 7. sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi kazanımı Bloom Taksonomisine göre bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlarda değerlendirilmiştir ve analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Kazanımların Bloom taksonomisine göre bilişsel, duyuşsal, devinişsel alanda dağılımı.

Alan	N	%
Bilişsel	27	90
Duyuşsal	3	10
Psikomotor	0	0
Toplam	30	100

Tabloya göre ortaokul 7. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programında bulunan 30 kazanımın 27'si (%90) bilişsel alanda, 3'ü (%10) duyuşsal alanda değerlendirilmiştir.

27 adet bilişsel alan kazanımının Revize Edilmiş Bloom Taksonomisi matrisindeki dağılımı şu şekildedir:

Tablo 7. Ortaokul 7.sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi bilişsel alanda bulunan kazanımların yenilenmiş Bloom taksonomisine göre dağılımı

BİLGİ BOYUTU	BİLİŞSEL SÜREÇ BOYUTU					
	1. HATIRLAMA	2. ANLAMA	3. UYGULAMA	4. ÇÖZÜMLEME	5. DEĞERLENDİRME	6. YARATMA
A.OLGUSAL BİLGİ		7.1.1. 7.1.3. 7.1.5. 7.1.6. 7.1.8. 7.1.9. 7.2.6. 7.3.6. 7.4.5. 7.5.4.	7.3.2.			
B.KAVRAMSAL BİLGİ		7.2.1. 7.2.2. 7.2.4. 7.3.3. 7.4.1. 7.4.2. 7.4.4. 7.5.1.	7.3.5. 7.5.2. 7.5.3.		7.2.3.	
C.İŞLEMSEL BİLGİ		7.1.2. 7.1.7. 7.3.1.			7.1.4.	
D. ÜSTBİLİSEL BİLGİ						

Tablo incelendiğinde 27 adet 7. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı bilişsel alan kazanımının %40,7'si olan 11'i bilgi boyutunda olgusal bilgi alanındadır. Bilişsel süreç boyutu açısından değerlendirdiğimizde bu kazanımların 10'u anlama, 1'i uygulama kategorisindedir. 27 adet 7. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı bilişsel alan kazanımının %44,4'ü olan 12'si bilgi boyutunda kavramsal bilgi alanındadır. Bilişsel süreç boyutu açısından değerlendirdiğimizde bu kazanımların 8'i de anlama, 3'ü uygulama, 1'i değerlendirme kategorisindedir. 27 adet 7. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı bilişsel alan kazanımı

mın %14,8'i olan 4'ü bilgi boyutunda işlemsel bilgi alanındadır. Bunları bilişsel süreç boyutu açısından değerlendirdiğimizde; 3'ü de anlama 1'i değerlendirme kategorisindedir. Buna göre 27 adet 7. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı bilişsel alan kazanımının, 21'i anlama, 4'ü uygulama, 2'si değerlendirme kategorisindedir. 27 adet 7. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı bilişsel alan kazanımlarının bilgi ve bilişsel süreç boyutundaki dağılımları şekil 45 ve şekil 46'da verilmiştir.

25 adet 8. sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi kazanımı Bloom Taksonomisine göre bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlarda değerlendirilmiştir ve analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Kazanımların Bloom taksonomisine göre bilişsel, duyuşsal, devinişsel alanda dağılımı.

Alan	N	%
Bilişsel	22	88
Duyuşsal	3	12
Psikomotor	0	0
Toplam	25	100

Tabloya göre ortaokul 8. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programında bulunan 25 kazanımın 22'si (%88) bilişsel alanda, 3'ü (%12) duyuşsal alanda değerlendirilmiştir.

22 adet bilişsel alan kazanımının Revize Edilmiş Bloom Taksonomisi matrisindeki dağılımı şu şekildedir:

Tablo 9. Ortaokul 8.sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi bilişsel alanda bulunan kazanımların yenilenmiş Bloom taksonomisine göre dağılımı.

BİLGİ BOYUTU	BİLİŞSEL SÜREÇ BOYUTU					
	1. HATIRLAMA	2. ANLAMA	3. UYGULAMA	4. ÇÖZÜMLEME	5. DEĞERLENDİRME	6. YARATMA
A.OLGUSAL BİLGİ		8.1.1. 8.1.2. 8.1.3. 8.1.8. 8.2.3. 8.3.5. 8.4.5. 8.5.4.	8.4.3.			
B.KAVRAMSAL BİLGİ		8.3.1. 8.4.2. 8.5.1. 8.5.2.	8.2.2.			
C.İŞLEMSEL BİLGİ		8.1.5.	8.3.2.		8.1.4.	

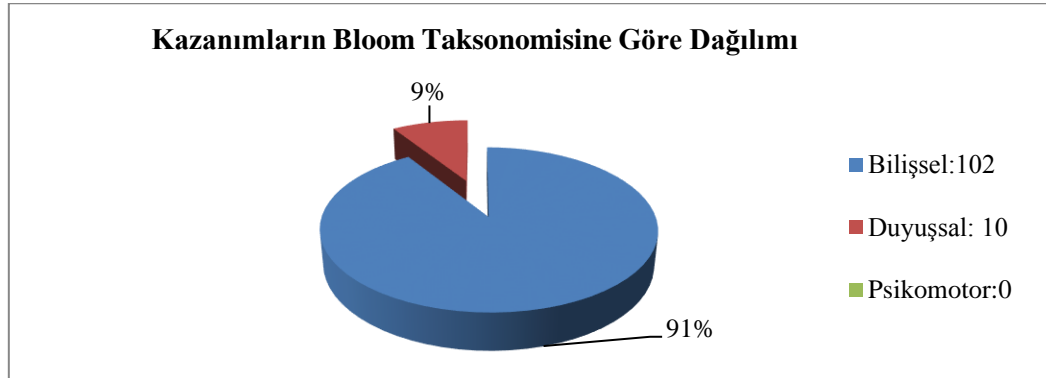
8.1.7.	8.4.1.	8.1.6.
8.2.1.		
8.3.4.		

D.ÜSTBİLİSEL
BİLGİ

Tablo incelendiğinde 22 adet 8. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı bilişsel alan kazanımının %40,9'u olan 9'u bilgi boyutunda olgusal bilgi alanındadır. Bilişsel süreç boyutu açısından değerlendirdiğimizde bu kazanımların 8'i anlama, 1'i uygulama kategorisindedir. 22 adet 8. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı bilişsel alan kazanımının %22,7'si olan 5'i bilgi boyutunda kavramsal bilgi alanındadır. Bilişsel süreç boyutu açısından değerlendirdiğimizde bu kazanımların 4'ü de anlama, 1'i uygulama, kategorisindedir. 22 adet 8. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı bilişsel alan kazanımının %36,3'ü olan 8'i bilgi boyutunda işlemsel bilgi alanındadır. Bunları bilişsel süreç boyutu açısından değerlendirdiğimizde; 4'ü de anlama, 2'si uygulama, 2'si değerlendirme kategorisindedir. Buna göre 22 adet 8. Sınıf Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı bilişsel alan kazanımının, 16'sı anlama, 4'ü uygulama, 2'si değerlendirme kategorisindedir.

3. Sonuç ve Öneriler

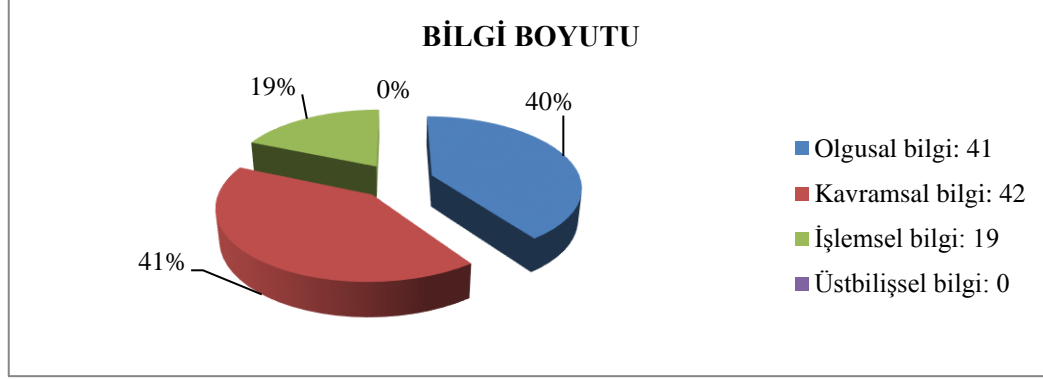
Ortaokul 5-8.sınıf seçmeli Peygamberimizin Hayatı dersinde toplam 112 adet kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımların 102'si bilişsel alanda, 10'u duyuşsal alanda değerlendirilmiştir. 112 adet seçmeli Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programında psikomotor alanda kazanım tespit edilememiştir. Buna göre Peygamberimizin Hayatı dersi öğretim programı kazanımlarının %91'i bilişsel alanda; %9'u duyuşsal alandadır. Bu dağılım şekil-1'de şöyle verilmiştir:

Şekil 1. Kazanımların Bloom taksonomisine göre dağılımı

Araştırma bulgularına göre Peygamberimizin Hayatı dersine dair 102 adet bilişsel alan kazanımı bilgi boyutu açısından incelendiğinde; bu kazanımların 41'i olgusal bilgi, 42'si kavramsal bilgi, 19'u işlemsel bilgi boyutunda değerlendirilmiştir. Buna göre Peygamberimizin Hayatı dersi bilişsel alan kazanımlarının %40'1'i olgusal bilgi boyutunda, %41,1'i kavramsal bilgi boyutunda, %18,6'sı işlemsel bilgi boyutundadır. Peygamberimizin Hayatı dersine dair 102 adet bilişsel alan

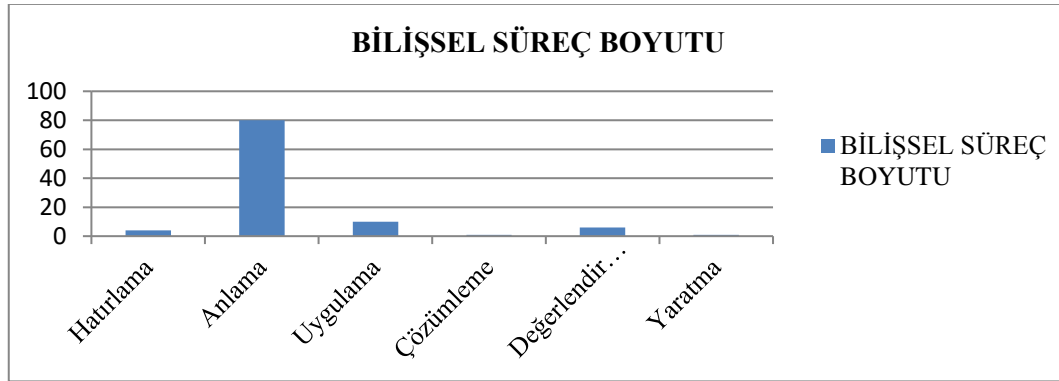
kazanımı içerisinde üstbilişsel bilgi boyutunda kazanım tespit edilememiştir. Bu dağılım şekil-2'de verilmiştir:

Şekil 2. Kazanımların bilgi boyutu dağılımı

Araştırma bulgularına göre ortaokul peygamberimizin Hayatı dersi kazanımlarının büyük çoğunluğunun olgusal ve kavramsal bilgi boyutunda olduğu görülmektedir (%81). Buna göre kazanımlar genelde temel bilgileri yani öğrencilerin öğrenmek zorunda oldukları ve temel kavramlarla ilgili bilgileri içermektedir. Bu da kazanımlar içerisinde herhangi bir işlem veya işin nasıl yapılması gerektiği ile ilgili bilgiler olarak işlemsel bilgilerin nispeten daha az olduğu anlamına gelmektedir. Kazanımlar arasında öğrencinin kendi bilişleri ile ilgili yani üzerinde denetim sağlayabildiği bilgiler anlamında üstbilişsel bilgi boyutunda kazanım ise hiç bulunmamaktadır.

Araştırma bulgularına göre Peygamberimizin Hayatı dersine dair 102 adet bilişsel alan kazanımı bilişsel süreç boyutu açısından incelendiğinde; bu kazanımların 4'ü hatırlama, 80'i anlama, 10'u uygulama, 1'i çözümleme, 6'sı değerlendirme, 1'i yaratma kategorisindedir. Bu sonuçlara göre; kazanımların %3,9' hatırlama, %78,4'ü anlama, %9,8'i uygulama, %0,9'u çözümleme, %5,8'i değerlendirme, %0,9'u yaratma kategorisindedir. Bu dağılım şekil 3'te verilmiştir:

Şekil 3. Kazanımların bilişsel süreç boyutu dağılımı

Araştırma bulgularına göre Peygamberimizin Hayatı dersine dair 102 adet bilişsel alan kazanımının çok büyük bir kısmı yaklaşık %80'i anlama kategorisindedir. Buna göre ortaokul Peygamberimizin Hayatı dersi kazanımlarının büyük çoğunluğu öğrencilere sadece sözlü veya yazılı

eğitim iletilerinin yeniden yapılandırılarak kendi cümleleri ile ifade edilmesi olarak ifade edebileceğimiz anlama kategorisinde kazanımlar vermeyi amaçlamaktadır. Buna göre kazanımlarda daha üst düzey bilişsel süreç boyutlarına ait kategorilerde yani uygulama, çözümlenme, değerlendirme ve yaratma kategorilerinde kazanımlar nispeten çok daha azdır.

Araştırma sonucunda şu öneriler geliştirilmiştir:

Bu araştırma ortaokul seçmeli Peygamberimizin hayatı dersi öğretim programı kazanımlarını incelemiştir. Sonuçta kazanımların büyük bir kısmının bilişsel alanda olduğu tespit edilmiştir (%91 oranında). Bu anlamda kazanımlardaki duyuşsal alana ait kazanımların azlığı belirgin bir şekilde gözlenmektedir. Peygamberimizin Hayatı gibi peygamberi sevmeyi, örnek almayı hatta doğru örnek almayı kazandırmaya çalışan bir derste duyuşsal alan kazanımların daha fazla olması önerilebilir.

1. Bilişsel alandaki kazanımlar bilgi boyutunda incelenmiş, olgusal ve kavramsal bilgi boyutuna ait kazanımların programda çok fazla olduğu (%81) tespit edilmiştir. Bu bağlamda programda işlemsel ve üstbilişsel bilgi boyutunda kazanımın olması önerilebilir.

2. Bilişsel alan kazanımları bilişsel süreç boyutunda incelenmiş, yaklaşık %80'inin anlama kategorisinde olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda programdaki uygulama, çözümlenme, değerlendirme ve yaratma kategorilerindeki kazanımlarının arttırılması önerilebilir.

3. Hedefler bir öğretim programının en temel unsurlarından birisidir. Bu bağlamda hedefleri belirlerken bir dersin ya da alanın kazandırmak istediği temel amaçları, öğrenci ilgi ve beklentilerini, bireyin ve toplumun temel ihtiyaçlarını dikkate alarak nitelikli/kaliteli hedeflerin belirlenmesi gerekir. Ortaokul Peygamberimizin Hayatı dersi için de bu gereklilik ve öneminin dikkate alınması önerilebilir.

4. Bu araştırma ortaokul seçmeli Peygamberimizin hayatı dersi öğretim programı kazanımlarını inceleyerek alana katkı sağlamayı hedeflemiştir. Benzer araştırmaların diğer din eğitimi/öğretimi alanına ait dersler (Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Temel Dini Bilgiler, Kur'an'ı Kerim) için de yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Arı, Asım. "Bilişsel Alan Sınıflamasında Yenilenmiş Bloom, SOLO, Fink, Dettmer Taksonomileri ve Uluslararası Alanda Tanınma Durumları". *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6 (2). 2013. 259-290.
- Arı, Asım & Gökler, Zehra Sümeyye. "İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersi Kazanımları Ve Sbs Sorularının Yeni Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi". *X. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi*, Niğde, 2012.
- Anderson, Lorin W. & Krathwohl, David R. (Eds.). *Taxonomy for learning, teaching and assessing: a revision of bloom's taxonomy of educational objectives*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon, 2001.
- Anderson, Lorin vd. *Öğrenme Öğretim ve Değerlendirme ile İlgili bir Sınıflama (A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing)*. (Çev: Durmuş Ali Özçelik). Ankara: PegemA yayınları, 2010.
- Bekdemir, Mehmet. & Selim, Yavuz. "Revize Edilmiş Bloom Taksonomisi ve Cebir Öğrenme Alanı Örneğinde Uygulaması". *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*.10 (2). 2008. 185-196.

- Benjamin. S. Bloom vd. *Taxonomy of Education Objectives: Handbook I, The Cognitive Domain*. New York: David McKAY Company, INC. 1956.
- Beyreli, Latif. & Sönmez, Hülya. "Bloom Taksonomisi ve Yenilenmiş Bloom Taksonomisi ile İlgili Türkiye'de Yapılan Çalışmaların Odaklandığı Araştırma Konuları". *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5 (2). June 2017. 213-229.
- Bilen, Mürüvvet. *Plandan Uygulamaya Öğretim*. Ankara: Anı Yayınları, 1999.
- Burak, Durmuş. "4. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Bloom ve Revize Edilmiş Bloom Taksonomilerine Göre Değerlendirilmesi", *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 21. 2017. 44-58.
- Bümen, Nilay T. "Program Geliştirmede Bir Dönüm Noktası: Yenilenmiş Bloom Taksonomisi". *Eğitim ve Bilim*, 31 (142), 2006. 3-14.
- Crowe, Alison vd. "Biology in Bloom: Implementing Bloom's Taxonomy to Enhance Student Learning in Biology". *CBE Life Sciences Education*, 7/4. Winter 2008. 368-381.
- Çekin, Abdullah. "İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı İle Ortaokul Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımlarındaki Duyuşsal Hedefler Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma". *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 6. 2016. 55-97.
- Demirel, Özcan, *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. 3. Baskı. Ankara: PegemA Yayıncılık, 2000.
- Demirel, Özcan. *Öğretme Sanatı*. 7. Baskı. Ankara: PegemA Yayınları, 2004.
- Demirel, Özcan. *Öğretim İlke ve Yöntemleri Öğretme Sanatı*. 19. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2012.
- Doğan, Hıfzı. *Eğitimde Program ve Öğretim Tasarımı*. Ankara: Önder matbaacılık., 1997.
- Doğan, Yakup. & Burak, Durmuş. "4. Sınıf Fen Bilimleri Dersi Kazanımlarının Revize Edilmiş Bloom Taksonomisine Göre Değerlendirilmesi". *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 23. 2018. 34-56.
- Erginer, Ergin. *Öğretimi Planlama Uygulama ve Değerlendirme*. Ankara: Anı Yayıncılık, 2000.
- Ertürk, Selahattin. *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları, 1975.
- Fidan, Nurettin & Erden, Münire. *Eğitime Giriş*. Ankara: Alkım Yayınları, 1998.
- Good, Carter V. (ed.) *Dictionary of Education*, Second Edition. New York: Mc Graw Hill Book Company Inc, 1959.
- Gümüş Süleyman. "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programının (2010) Hedefleri Üzerine Bir Değerlendirme". *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 17 (34). 2018/2. 597-618.
- Gündoğdu, Yusuf Bahri "Seçmeli Din Derslerini Tercih Eden Öğrencilerin Tercihlerini Etkileyen Faktörler: Ordu Örneği". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*. 15 (2). 121-155
- Güreşçi, Emine. *Türkiye, Hamburg, Zürich din öğretimi programlarının amaç ve kazanımlar yönünden karşılaştırılması* (Yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara. 2013.
- Kablan, Zeynel vd. "İlköğretim Matematik 6-8 Öğretim Programında Hedeflenen Davranışların Bilişsel Süreçler Açısından İncelenmesi". *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*. 2013: 14 (1). 347-366.

- Krathwohl, David R. "A revision of Bloom's Taxonomy: An Overview", *Theory into Practice*, 41 (4), Autumn 2002.
- Mehmet Özdemir vd. "Bloom'un Yenilenmiş Taksonomisine Göre Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Kazanımlarının İncelenmesi". *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*. 4 (3). 2015.363-375.
- Meydan, Hasan. "Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinin Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 40. 2013. 219-250.
- Meydan, Hasan. "Din, Ahlak ve Değerler Alanı Seçmeli Derslerinde Karşılaşılan Problemler (Öğretmen Görüşlerine Dayalı Nitel Bir Araştırma)", *Turkish Studies*, 10 (3). 2015. 673-694.
- Parmaksızoğlu, İsmet. *Türkiye'de Din Eğitimi*. Ankara: MEB Basımevi, 1966.
- Sönmez, Veysel. *Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı*. 9. Baskı. Ankara: Anı Yayınları, 2001.
- Şeker, Hasan. "Bloom'un Taksonomisinden, Bilişsel süreç Boyutlarının Sınıflandırmasına Doğru Revize Edilen Taksonomi Üzerine". *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (39). 2010. 1-9.
- Şişman Aytekin & ESKİCUMALI, Ahmet. *Eğitimde Planlama ve Değerlendirme*. İstanbul: Değişim Yayınları, 2003.
- T.C. MEB. Milli Eğitim Bakanlığı. *Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı*. 2018.
- Tosun, Cemal. *Din Eğitimi Bilimine Giriş*. Ankara: PegemA Yayıncılık, 2001.
- Tosun, Cemal. *Türkiye'de Din Eğitimi ve Öğretimine Genel Bir Bakış, Tartışılan Değerler Açısından Türkiye*. Ankara: TDV Yayınları, 1996.
- Tutkun, Ömer Faruk. "Bloom'un Yenilenmiş Taksonomisi Üzerine Genel Bir Bakış", *Sakarya University Journal of Education*, SAÜ Eğitim Bilimler Enstitüsü Yayınları, 2(1). 2012. 14-22.
- Tutkun, Ömer Faruk vd. "Bloom Orijinal Bilişsel Alan Sınıflaması İle Yenilenmiş Sınıflamanın Karşılaştırılması". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 3/10. Mart 2015.
- Varış, Fatma. *Eğitimde Program Geliştirme: Teori ve Teknikler*. Ankara: Alkım Yayınları, 1994.
- Yazıbaşı, Muhammed Ali. "Ortaöğretim öğrencilerinin gözünden seçmeli din dersleri: Kırıkkale Örneği". *Dini Araştırmalar*. 21 (53). 2018. 149-168.
- Yılmaz, Hasan & Sünbül, Ali Murat. *Eğitimde Planlama ve Değerlendirme*. Konya: Mikro Yayıncılık, 2000.
- Zorluoğlu, S. Levent vd. "2013 Yılı Fen Bilimleri Öğretim Programı Kazanımlarının Yenilenmiş Bloom Taksonomisine Göre Analizi ve Değerlendirilmesi." *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 6 (1). 2017. 1-15.
- Zorluoğlu, S. Levent vd. "Ortaöğretim Kimya Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Yapılandırılmış Bloom Taksonomisine Göre Analizi ve Değerlendirilmesi". *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*. 10 (1).2016. 260-279.

EK-1.

Ortaokul 5-8. Sınıflar Peygamberimizin Hayatı dersi ünite ve kazanımları aşağıdaki gibidir.³⁸

5. SINIF 1. ÜNİTE: PEYGAMBERİMİZİN ÇOCUKLUK YILLARI

5.1.1. Peygamberimizin doğduğu sosyal çevreyi tanır.

5.1.2. Peygamberimizin soyunu ve ailesini tanır.

5.1.3. Peygamberimizin çocukluk yıllarını öne çıkan özellikleriyle değerlendirir.

5.1.4. Peygamberimizin çocukluk yılları ile kendi hayatı arasında ilişki kurar.

5.1.5. Peygamberimizin gençlik yıllarını ana hatlarıyla açıklar.

5.1.6. Peygamberimizin risalet yıllarını ana hatlarıyla açıklar.

5.1.7. Peygamberimizin çocuklara karşı sevgi ve şefkat göstermeyi tavsiye eden bir hadisini yorumlar.

2. ÜNİTE: PEYGAMBERLİK VE PEYGAMBERİMİZ

5.2.1. Peygamberliğin Allah'ın insanlığa bir lütfu olduğunu fark eder.

5.2.2. Hz. Âdem'den (a.s.) Hz. Muhammed'e (s.a.v.) peygamberlik sürecini açıklar.

5.2.3. Peygamberlerin özelliklerini açıklar.

5.2.4. Peygamberlerin görevlerini kavrar.

5.2.5. Peygamberimizin son peygamber olduğunu kavrar.

5.2.6. Peygamberlerin birbirinin tamamlayıcısı olduğunu ifade eden bir hadisi yorumlar

3. ÜNİTE: PEYGAMBERİMİZ VE ÇOCUKLAR

5.3.1. Peygamberimizin ailesindeki çocukların onunla ilgili sözlerine örnekler verir.

5.3.2. Peygamberimizin çocuk sevgisini ve çocuklara verdiği değeri örneklerle açıklar.

5.3.3. Peygamberimizin kimsesiz çocuklara gösterdiği hassasiyeti fark eder.

5.3.4. Asr-ı Saâdet'teki çocukların Peygamberimize olan sevgisi ile özdeşim kurar.

³⁸ T.C. MEB. Milli Eğitim Bakanlığı. *Ortaokul-İmam Hatip Ortaokulu Peygamberimizin Hayatı Dersi Öğretim Programı*, 2018. 18-43.

5.3.5. Peygamberimizin çocuk sevgisi ile ilgili bir hadisini yorumlar.

4. ÜNİTE: EN GÜZEL ÖRNEK PEYGAMBERİMİZ

5.4.1. Peygamberimizin Allah sevgisini örneklerle açıklar.

5.4.2. Peygamberimizin samimiyetini kendisine örnek alır.

5.4.3. Peygamberimizin temizlik ilkelerini kendi hayatında uygulamaya istekli olur.

5.4.4. Peygamberimizin hayatında namazın yerini fark eder.

5.4.5. Peygamberimizin beşerî özelliklerini açıklar.

5.4.6. Amel-niyet ilişkisiyle ilgili bir hadisi yorumlar.

5. ÜNİTE: PEYGAMBERİMİZ VE SAHABE

5.5.1. Sahabi kavramını tanır.

5.5.2. Sahabenin İslam dinine hizmetlerini açıklar.

5.5.3. Sahabenin Peygamberimize olan sevgi ve bağlılığını fark eder.

5.5.4. Çocuk sahabilere örnekler verir.

5.5.5. Çocuk sahabilerin hayatı ile kendi hayatı arasında ilişki kurar.

5.5.6. Peygamberimizin sahabenin fazileti ile ilgili bir hadisini yorumlar.

6. SINIF 1.ÜNİTE: PEYGAMBERİMİZİN GENÇLİK YILLARI

6.1.1. Peygamberimizin çocukluk yıllarını ana hatlarıyla açıklar.

6.1.2. Peygamberimizin gençlik dönemindeki ahlaki özelliklerini kavrar.

6.1.3. Peygamberimizin gençlik dönemindeki erdemli davranışlarını kendi hayatında uygulamaya istekli olur.

6.1.4. Peygamberimizin aile hayatını betimler.

6.1.5. Peygamberimizin nübüvvet öncesi ahlaki ve toplumsal kaygılarını yorumlar.

6.1.6. Peygamberimizin nübüvvet dönemi yıllarını ana hatlarıyla açıklar.

6.1.7. Peygamberimizin toplumsal duyarlılıkla ilgili bir hadisini yorumlar.

2. ÜNİTE: KUR'AN-I KERİM'DE PEYGAMBERİMİZ

- 6.2.1. Peygamberimizin âlemlere rahmet olarak gönderildiğini kavrar.
- 6.2.2. Peygamberimizin müminlere karşı olan şefkat ve merhametini açıklar.
- 6.2.3. Peygamberimizin insanlara verdiği değeri örneklerle açıklar.
- 6.2.4. Peygamberimizin tüm insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderildiğini kavrar.
- 6.2.5. Peygamberimizin güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildiğini kavrar.
- 6.2.6. Peygamberimize bağlılık ve itaati ayet ve hadislerle açıklar.
- 6.2.7. Peygamberimize salavat getirmeye istekli olur.
- 6.2.8. Peygamberimizin güzel ahlak ile ilgili bir hadisini yorumlar.

3. ÜNİTE: PEYGAMBERİMİZ VE GENÇLER

- 6.3.1. Peygamberimizin gençlere verdiği değeri örneklerle açıklar.
- 6.3.2. Genç sahabilerin İslam davetine olan katkılarını açıklar.
- 6.3.3. Peygamberimizin gençlik ile ilgili bir hadisini yorumlar.

4. ÜNİTE: EN GÜZEL ÖRNEK PEYGAMBERİMİZ

- 6.4.1. Peygamberimizin Allah'a güvenini ve sabrını örneklerle açıklar.
- 6.4.2. Peygamberimizin kararlılığını ve cesaretini örnek olaylarla açıklar.
- 6.4.3. Peygamberimizin hayatında duanın yerini fark eder.
- 6.4.4. Peygamberimizin yeme içme konusundaki ölçülerini açıklar.
- 6.4.5. Peygamberimizin duanın önemi ile ilgili bir hadisini yorumlar.

5. ÜNİTE: SAHABENİN FAZİLETİ

- 6.5.1. Ayetler ışığında sahabenin faziletini kavrar.
- 6.5.2. Peygamberimizin sahabilerine verdiği değeri örneklerle açıklar.
- 6.5.3. Bazı genç sahabileri tanır.
- 6.5.4. Peygamberimizin sahabe sevgisi ile ilgili bir hadisini yorumlar.

7. SINIF 1.ÜNİTE: PEYGAMBERİMİZİN MEKKE YILLARI

- 7.1.1. Peygamberimizin nübüvvet öncesi hayatını ana hatlarıyla açıklar.
- 7.1.2. İlk vahyin gelişi ile Peygamberimizin yüklendiği sorumlulukları yorumlar.
- 7.1.3. Peygamberimizin İslam'a ilk davet sürecini açıklar.
- 7.1.4. Davetin yaygınlaşmasını ve Peygamberimizin tebliğine karşı tepkileri sonuçlarıyla birlikte değerlendirir.
- 7.1.5. Peygamberimizin Taif'e yolculuğunu sebep ve sonuçlarıyla açıklar.
- 7.1.6. İsrâ ve miraç olayının Peygamberimiz ve Müslümanlar açısından önemini fark eder.
- 7.1.7. Yeni yurt arayışlarını ve Hicret'i sebep ve sonuçlarıyla yorumlar.
- 7.1.8. Peygamberimizin Medine yıllarını ana hatlarıyla açıklar.
- 7.1.9. Peygamberimizin sabırla ilgili bir hadisini yorumlar.

2. ÜNİTE: PEYGAMBERİMİZİN EVRENSEL MESAJLARI

- 7.2.1. Peygamberimizin can, din, namus, akıl ve mal güvenliği ile ilgili mesajlarını kavrar.
- 7.2.2. Adaletin İslam'ın temel ilkelerinden biri olduğunu kavrar.
- 7.2.3. Peygamberimizin kul hakkı ile ilgili mesajlarını değerlendirir.
- 7.2.4. Peygamberimizin emanetin korunmasına verdiği önemi örneklerle açıklar.
- 7.2.5. Peygamberimizin evrensel mesajlarına riayet etmeye özen gösterir.
- 7.2.6. İnsanların yaratılıştaki eşit olduğu ile ilgili bir hadisi yorumlar.

3. ÜNİTE: PEYGAMBERİMİZ VE YAKIN ÇEVRESİ

- 7.3.1. Ehl-i beyt kavramını ayet ve hadislerden örneklerle açıklar.
- 7.3.2. Peygamberimizin eşlerine karşı olan tutumuna örnekler verir.
- 7.3.3. Peygamberimizin bir baba olarak çocuklarına karşı örnek davranışlarını açıklar.
- 7.3.4. Akrabalık ilişkilerinde Peygamberimizi kendisine örnek alır.
- 7.3.5. Peygamberimizin komşularına karşı davranışlarına örnekler verir.
- 7.3.6. Peygamberimizin aile ile ilgili bir hadisini yorumlar.

4. ÜNİTE: EN GÜZEL ÖRNEK PEYGAMBERİMİZ

- 7.4.1. Peygamberimizin kulluk hayatındaki ölçülerini fark eder.
- 7.4.2. Peygamberimizin hayatında Ramazan ayının ve orucun yerini fark eder.
- 7.4.3. Peygamberimizin hayatındaki giyim kuşam ilkelerini kendi hayatında uygulamaya istekli olur.

7.4.4. Peygamberimizin hilm ve nezaketini örnek olaylarla açıklar.

7.4.5. Ramazan ayı ve oruç ile ilgili bir hadisi yorumlar

5. ÜNİTE: SAHABEDEN ÖRNEK DAVRANIŞLAR

7.5.1. Sahabenin cesaretini ve sadakatini örneklerle açıklar.

7.5.2. Sahabenin yardımlaşma ve dayanışmasına örnekler verir.

7.5.3. Sahabenin azim ve fedakârlıklarından örnekler verir.

7.5.4. Ashab-ı Bedir'in fazileti ile ilgili bir hadisi yorumlar.

8. SINIF.1.ÜNİTE: PEYGAMBERİMİZİN MEDİNE YILLARI

8.1.1. Peygamberimizin çocukluk ve gençlik yıllarını ana hatlarıyla açıklar.

8.1.2. Peygamberimizin Mekke yıllarını ve Yesrib'e hicreti ana hatlarıyla açıklar.

8.1.3. Peygamberimizin Medine'de yaptığı toplumsal faaliyetleri kavrar.

8.1.4. Müşriklerle münasebetleri sebep ve sonuçları açısından değerlendirir.

8.1.5. Peygamberimizin diğer din mensuplarıyla ilişkilerinin dayandığı ilkeleri kavrar.

8.1.6. Mekke'nin fethini sebep ve sonuçları açısından değerlendirir.

8.1.7. Veda Haccı'nın önemini ve Veda Hutbesi'ndeki evrensel mesajları yorumlar.

8.1.8. Müslümanların kardeşliği ile ilgili bir hadisi yorumlar.

2. ÜNİTE: PEYGAMBERİMİZİN DİNDEKİ KONUMU

8.2.1. Peygamberimizin dindeki konumunu ayet ve hadislerle açıklar.

8.2.2. Peygamberimizin nebevi uygulamalarına örnekler verir.

8.2.3. Peygambere itaat ile ilgili bir hadisi yorumlar.

3. ÜNİTE: PEYGAMBERİMİZ VE SOSYAL HAYAT

- 8.3.1. Peygamberimizin adaleti sağlamada ortaya koyduğu ilkeleri örneklerle açıklar.
- 8.3.2. Sosyal sorunlar karşısında Peygamberimizin çözüm yöntemlerine örnekler verir.
- 8.3.3. Peygamberimizin çalışma hayatı ile ilgili ilkelerini benimser.
- 8.3.4. Peygamberimizi örnek alarak çevreye karşı sorumluluklarını fark eder.
- 8.3.5. Peygamberimizin tabiat sevgisi ile ilgili bir hadisini yorumlar.

4.ÜNİTE: EN GÜZEL ÖRNEK PEYGAMBERİMİZ

- 8.4.1. Peygamberimizin hayatındaki dünya ve ahiret dengesi ile ilgili örnekler verir.
- 8.4.2. Peygamberimizin hayatında infak ve sadakanın yerini kavrar.
- 8.4.3. Peygamberimizin sade yaşamına örnekler verir.
- 8.4.4. Peygamberimizin affediciliğini kendisine örnek alır.
- 8.4.5. Salih amel ile ilgili bir hadisi yorumlar

5. ÜNİTE: İSLAM DAVETİ VE SAHABE

- 8.5.1. İslam dininin yayılmasında sahabenin rolünü kavrar.
- 8.5.2. İslam dininin yaşanmasında sahabenin örnekliliğini fark eder.
- 8.5.3. Bazı âlim ve şehit sahabilerin örnek vasıflarını benimser.
- 8.5.4. İlim ile ilgili bir hadisi yorumlar.